

"תשבות"

ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחרמך וינפש בן אמתך והגר: (שמות כג, יב)
כתב הרמב"ם (ספר המצוות מ"ע קנד) היא שצונו שנשבות בשבת והוא אמרו יתברך "וביום השביעי תשבות". והנה נכפל צווי מצוה זו פעמים. ובאר לנו יתעלה שהשבותה מן המלאכות היא חובה עלינו ועל בהמתנו ועבדינו.

וכ"כ הרמב"ם ביד החזקה (שבת, א א) וז"ל שביתה בשביעי ממלאכה מצות עשה שנאמר (שמות כ"ג) וביום השביעי תשבות, וכל העושה בו מלאכה ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר (שמות כ) לא תעשה כל מלאכה, ומה הוא חייב על עשיית מלאכה, אם עשה ברצונו בזדון חייב כרת, ואם היו שם עדים והתראה נסקל, ואם עשה בשגגה חייב קרבן חטאת קבועה.

שביתה מדברים שאינן מלאכות

עוד חידש לנו הרמב"ם (שבת כא, א) שהעשה של תשבות כולל יותר משביתה ממלאכה, וז"ל נאמר בתורה (שמות כ"ג) תשבות - אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן, ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות, מהן דברים אסורים מפני שהן דומים למלאכות, ומהן דברים אסורים גזרה שמא יבוא מהן איסור סקילה, ואלו הן.

שני סוגי איסור דרבנן

[ובמאמר המוסגר יש להעיר, דמבואר בדברי הרמב"ם אלו דינאם ב' סוגים של שבותין דרבנן, הא' שאסרו דברים הדומים למלאכה דאורייתא, והב' שאסרו דבר גזירה שמא יבא מהן לעשות מלאכה דאורייתא. וראוי להזכיר, דיש בזה נ"מ לדינא, לענין הא דקיי"ל אין שבות במקדש. דיתכן דאין זה אמור אלא בשבות שאסרו מחשש שמא יבא לעשות מלאכה דאורייתא, אבל בשבות שאסרו משום שדומה למלאכה דאורייתא, אפשר דגם במקדש יאסר. וטעם הדבר יוטעם על פי מש"כ הר"י מלוני"ל (סוף מסכת עירובין), בטעמא דאין שבות במקדש, דהוא מחמת דכהנים זריזין הן ולא חיישינן שיבואו לידי איסור תורה. וטעם זה שייך רק בשבות שאיסורו הוא מחשש שמא יבא לידי איסור דאורייתא, דעלה אמרינן שבכהנים במקדש לא חיישינן שיכשלו, אבל בשבות שאסרו משום שדומה לדאורייתא, בזה לא יהני לן מה שכהנים זריזין הן, שהרי בזה אסרו חכמים את המעשה מצד עצמו, מחמת שדומה לדאורייתא, ומה לי זריזותו של כהן להא, הרי גבי הדמיון כאיש אחר דמי. ועיין בשדי חמד בכללים מערכת א' רפ"ד בזה].

שביתה מעמל או ממלאכה דרבנן

כתב המגיד משנה שכוונת רבינו היא שהתורה אסרה פרטי המלאכות המבוארות ע"פ הדרך שנתבארו עניניהן ושיעוריהן, ועדיין היה אדם יכול להיות עמל בדברים שאינן מלאכות כל היום, לכך אמרה תורה תשבות. וכ"כ הרמב"ן בפירושו התורה שלו, ובאו חכמים ואסרו הרבה דברים. או תהיה כוונת רבינו שיש לשבותין של דבריהם סמך מן התורה מתשבות, וזה דרך הברייתות שבמכילתא. מה שנוקט המ"מ שדברי הרמב"ם הם כיסודו של הרמב"ן אינו פשוט כלל כדלהלן.

והנה יעויין בח' הריטב"א עמ"ס ראש השנה (לב, ב) שכתב כלל גדול בעניני השבותין דשבת וז"ל, וברם צריך את למידע, דכל מאי דאמרינן בכל דוכתא שבות, לאו למימרא שאין לנו שבות מן התורה כלל, דא"כ נמצאת שבת כחול מן התורה, שהחנויות פתוחות ואוצרות תבואה ויין, ומטלטלין חפצים מבית לבית דרך כרמלית, ומודדין ושוקלין ומונין, ואינו בדין שאסרה תורה הוצאה כגרוגרת, והתירה העמל הגדול הזה, שא"כ אין זה יום מנוחה.

אלא כך הוא עיקרן של דברים, כי בכלל מצות עשה דתשבות של תורה, הוא לשבות ממלאכות, יש לשבות מכל שבות דרך כלל, שלא לעשות שבת כחול. אבל בכל פרט ופרט, כי עביד ליה וזהיר באידך, דלא הוי שבת

חול הוי שבות דרבנן. נמצא שיש לשבות עיקר מן התורה, ולפיכך העמידו בו חכמים דבריהם במקומות רבות לדחות מצוה של תורה, וזו מרגלית שבידינו מרבינו הרמב"ן מפי מורינו ז"ל עכ"ד.

יסוד דברי ריטב"א הללו מבוארין בדברי הרמב"ן על התורה (ויקרא כג, כד) עה"פ יהיה לכם שבתון, פירש הרמב"ן שבתון כך הוא, שתהיה לנו מנוחה מן הטורח והעמל, נמצא שהוזהרנו על המלאכות בשבת בלאו ועונש כרת ומיתה, ועוד נצטוינו מן התורה בעשה הזה להיות לנו מנוחה מהטרחים והעמל, אפילו מדברים שאינן מלאכה. הרי נמצא שכלל ענין השבותין יש להן עיקר מן התורה, ע"ש בד' הרמב"ן באורך.

טלטול מוקצה

כתב הרמב"ם (שבת כד, יב) אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת, כדרך שהוא עושה בחול. ומפני מה נגעו באיסור זה, אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצויו שלא יהיה הליוכך בשבת כהליוכך בחול, ולא שיחת השבת כשיחת החול, שנאמר ודבר דבר, ק"ו שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחול, כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו, ויבא להגביה ולתקן כלים מפינה לפינה, או מבית לבית, או להצניע אבנים כו', ויבקש דבר שיתעסק בו, ונמצא שלא שבת ובטל הטעם שנאמר בתורה למען ינוח.

הנה בדבריו אלו מבואר לכאורה כיסוד הרמב"ן הנ"ל, שהקפידו חכמים על השביתה והמנוחה בשבת, אפילו מדברים שאינן מלאכה. אלא שלהרמב"ם הרי זה בכלל הגזירה של טלטול מוקצה, ושייך להך קרא דלמען ינוח, שהרי לא הזכיר הרמב"ם כאן את הפסוק דתשבות שהזכיר לעיל (פרק כא), אלא רק הך קרא דלמען ינוח, וכמ"ש ובטל הטעם שנאמר בתורה למען ינוח.

ואשר יראה בזה, וכך שמעתי לבאר מחכם אחד, דבאמת שני ענינים חלוקים נשנו בזה בדברי הרמב"ם, דבפרק כ"א איירי הרמב"ם בענין שבות דרבנן שאסרו משום לתא דמלאכות דאורייתא (אי מטעם גזירה שיבא לעשות מלאכות דאורייתא, אי מטעם שדומים למלאכות דאורייתא וכנ"ל). והני שבותין נלמדין מקרא דתשבות, אבל בפכ"ד מיירי גבי מה שאסרו חכמים כדי שלא יבקש דבר שיתעסק בו, ויבטל המנוחה והשביתה של שבת, וזה נלמד מקרא דלמען ינוח.

ולפי"ז הרמב"ם והרמב"ן חלוקין טובא בקרא דתשבות, דלהרמב"ן אתי למנוחה ושביתה דשבת, ולהרמב"ם אתי למלאכות של שבת.

הבאת עולה במקום חטאת

העיר המנ"ח דבשלמא בלאוין שאין בהם כרת שנדחים מפני עשה, דעשה דוחה ל"ת, אז מובן אם כתבה התורה עשה ג"כ שיש נ"מ לענין דחייה, שאין עשה דוחה ל"ת ועשה. אבל בלאו שיש בו כרת ומיתה ב"ד דבלא"ה אינו נדחה בפני עשה א"כ ל"ל העשה. ותי' דנ"מ לענין שמחויב להביא עולה עם החטאת דעולה מכפרת על עשה (זבחים ו, ב). אבל יש שכתבו שהיכא שמביא חטאת על הלאו שוב אינו צריך להביא גם קרבן עולה.

נשים במצות תשבות

עוד העיר המנ"ח שלגבי העשה דשביתה יו"ט כתב החינוך (מצוה שכא) שנוהג גם בנשים, וז"ל לשבות ממלאכה שאינה צורך אוכל נפש ביום השמיני של חג הסוכות, שנאמר (ויקרא כג, לו) ביום השמיני מקרא קודש יהיה לכם, והוא יום כ"ב בתשרי. ממשיך החינוך נוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. ואע"פ ששביתה הרגל ממצוות שהזמן גרמא הוא, אעפ"כ כיון שבעשיית המלאכה יש בה גם כן איסור לאו הנשים חייבות בה, מן הכלל שבידינו, איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם (במדבר ה, ו) השהו הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה.

אמנם כתב המנ"ח שהתוס' (קדושין לד, א) בסוגיא דמצות עשה שהזמן גרמא חולקים ע"ז וסוברים שאין הנשים מזהירים על העשה דיו"ט.

כוונתו למה שהק' בתוס' על ההיא דאמרין התם שאשה חייבת במצ"ע שאהז"ג כגון מעקה השבת אבידה וכו', דבכל הני כתיב לאו, במעקה כתיב (דברים כב) לא תשים דמים בביתך וכו', א"כ בכל מקרה חייבים במצוה זו. ותי' דמ"מ יש נ"מ לענין עשה דוחה ל"ת. דאי נשים פטורות ממ"ע שאהז"ג היכא שיש עשה שמתנגד להלאו

היו עוברין על הלאו כדי לקיים העשה, דאתי עשה ודחי ל"ת. אבל כשהן חייבות בעשה דלאו הזמן גרמא אז לא יבא עשה אחר וידחנו, דאין עשה דוחה ל"ת ועשה. אך הקשה הר"ר יוסף מארץ ישראל מההיא (שבת כה, א) דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט משום דיו"ט עשה ול"ת ושריפת קדשים אינה אלא עשה, ואשה שאינה חייבת בעשה דיו"ט דהוי זמן גרמא, וכי תוכל להדליק בשמן שריפה ביו"ט. אלא ע"כ דעשה שיש עמו לאו, אף הלאו אלים ולא דחי ליה עשה אף הכא הלאו אלים.

שיטת הריב"א

[וזה דלא כמש"כ התוס' (חולין קמא, א) בשם הריב"א שבמקרה שאין עשה דוחה ל"ת ועשה, נהי דלא דחי מיהו אם עבר על אותו לאו אינו לוקה, דהא דלא דחי היינו משום עשה אבל הלאו כמאן דליתיה, דעשה דחי ליה.]

לאו הבא לחזק העשה

על עיקר קושיית תוס' תי' הרמב"ן שאין לאו שבו אלא לקיים העשה, דכתב רחמנא ועשית מעקה תחלה והדר לא תשים דמים בביתך, כלומר לא תעכב מלעשות מצוה זו, ולא שאין בו מעשה אחר אלא קיום עשה שבו הוא, ואלו היו נשים פטורות מעשה היו פטורות אף מן הלאו, שאין הלאו אלא קיום העשה, אבל בשאר מצוות עשה שיש בהם לאו ועשה חייבות הן בשניהן כדאמרין בשבת (כד, ב) ובביצה (ח, ב) שבתון עשה הוא ולא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה, ואיש ואשה שוין בדבר.

ועי' בר"ן שכתב דכל היכא שיש עם העשה שהז"ג לאו, נשים חייבות גם בהעשה. ומוכיח כדבריו מהא שאין עשה של שריפת תרומה טמאה דוחה לאו ועשה של שבת.

אשה ששכחה לומר יעו"י

בשו"ת הגרע"א (מהדו"ק סימן א) חידש שאשה ששכחה לומר יעו"י בברהמ"ז אינה חוזרת, משום שאינה חייבת במצות עונג יו"ט, דאשה אינה חייבת אלא בל"ת כל מלאכה, אבל לא במ"ע דיו"ט כמ"ש התוס' (הנ"ל). ואפילו להר"ן דחייבות גם בעשה דיו"ט, זה רק בעשה דשבתית מלאכה, משום דתמיד איתא גם לאו בהדי העשה, אבל בעשה דאין בה לאו פטורות, וכיון דאינה במצות תענוג מותרת להתענות, וממילא אם שכחה להזכיר של יו"ט בבהמ"ז א"צ לחזור ולברך, דהוי יו"ט לדידהו כמו ר"ח לדידן.

חילוק בין שבת ויו"ט

והק' המנ"ח לשיטת החינוך שאשה מצווה בעשה דיו"ט, לכאורה גם מצווה בעשה של תשבות, א"כ למה לא כתב כאן דנוהג בזכרים ונקיבות כדרכו בכל מצוה שאשה חייבת בו.

ועי"ש שבשבת אין נ"מ, שהרי מיירי בל"ת שיש בו כרת או מיתת ב"ד, ואפילו אם אין כאן עשה, אין עשה דוחה הלאו.

ועיין בשעה"מ (ע"ז יב, ג), שמביא ראיה שהיכא שיש ל"ת ועשה אז האשה מצווה גם בעשה. דאיתא בסוכה (כה, א) "האזרח" - לרבות את הנשים שחייבות בעינוי (של יוה"כ), ופריך יוה"כ מדר"י א"ר נפקא דאמר קרא איש או אשה - השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, ומשני לא נצרכה אלא לתוספת עינוי יוה"כ כו', ואמאי לא משני דקרא איצטריך עינוי גופיה, דסד"א דאע"ג דחייבות בעונש ואזהרה מטעמא דהשוה הכתוב אשה לאיש מ"מ אעשה דועניתם יהיו פטורות משום דהו"ל מ"ע שהזמן גרמא, קמ"ל קרא דאף על העשה נמי חייבות. אלא ע"כ דהתם כיון דהנשים הן בעונש ואזהרה פשיטא ודאי דחייבות אעשה, כיון דבהעברת אעשה אית ביה עונש כרת ולא.

ויש שכתבו על פי דברי הר"ן (הובא לקמן) שאשה חייבת בשלש סעודות בשבת מה"ט שחייבת בקידוש היום, דשמור וזכור בדיבור אחד נאמרו, ואשה חייבת מטעם ההיקש בכל מילי דשבת לא רק קידוש, ולפי"ז י"ל שג"כ חייבת במצות עשה של תשבות.

"תשבות" בדבר שאינו "מלאכה"

עוד כתב המנ"ח שעשה זו בכל המלאכות שיש בהם כרת ומיתת ב"ד כגון הל"ט מלאכות ותולדותיהם, אבל במלאכות שאין בהם כרת ומיתת ב"ד רק לאו כגון מחמר ותחומין אין כאן ביטול עשה של תשבות. ומציין למש"כ לעיל (מצוה כד) בשם הרשב"א (יבמות ו, א) וז"ל ומורי הרב ז"ל תירץ דבמחמר ליכא עשה, דמסתמא תשבות אינו עשה אלא אבות מלאכות. אמנם דעת התוס' (שם) דגם בלאוין האלו עוברים בעשה דתשבות.

ומש"כ המנ"ח דנ"מ גם לענין תחומין יתכן שתלוי בעיקר גדר איסור תחומין האם היא מלתא דמלאכה או מלתא דטירחא כדלהלן.

חילוק בין תחומין של אלפיים אמה לתחומין של י"ב מיל

האחרונים (דברי יחזקאל סי' ז, ועמודי אור סי' יד) רצו לחדש דחלוק איסור תחומין של י"ב מיל מאיסור תחומין של אלפיים אמה, שתחומין של אלפיים אמה הוא משום לתא דמלאכה, שיסוד האיסור הוא בזה ששינה מקומו. היינו דכמו שגדר מלאכת שבת הוא שעושה שנוי בחפץ, ה"נ יש איסור לשנות מקומו של האדם. אבל איסור תחומין של י"ב מיל אינו משום לתא דמלאכה, אלא משום טירחא בעלמא. ולפי"ז מובן למה הגמ' אומרת שרק לר"ע נחשב יודע עיקר שבת, בזה שיודע על איסור תחומין, דרק לדידיה נחשב שהוא יודע ממלאכת שבת. ועי"ש (עמודי אור) שמוכיח שע"כ יודע עיקר שבת היינו מלאכת שבת, דאלת"ה למה לא משני שיודע מצות קידוש שהיא מן התורה, או איסור להניח תפילין בשבת.

מתוך שהותרה לצורך וכו' באיסור תחומין

בשו"ת חתם סופר (ח"א קמט) דן על קושיית המהרש"א (כתובות ז, א) למה לא הותר איסור תחומין ביו"ט לצורך אוכל נפש, וכתב שלכאורה היא קושיא גדולה, דהבאת מאכלים ממקום למקום מיחשב אוכל נפש ולא רק מכשירים, ומשו"ה הותר הוצאה ואפילו רק לצורך קצת, דמתוך שהותר לאוכל נפש ממש הותר שלא לצורך, ואי מיחשב הבאת המאכלות ממקום למקום מכשירים לא אמרינן מתוך.

וכתב החת"ס שהאמת יורה דרכו דאין כאן קושיא כלל, דודאי אילו היה איסור תחומין בכלל מלאכה היה בכלל היתר אך אשר יאכל לכל נפש וכו', **אמנם תחומין אינו בכלל מלאכה** ולא דמי להבערה, דאפילו למ"ד הבערה ללא יצאה, עכ"פ בכלל מלאכה היתה במשכן אלא שיצאה ללאו, ע"כ הוא בכלל אך אשר יאכל וגו', משא"כ תחומין שהוא איסור בפני עצמו ולא מטעם מלאכה, שהרי אין שום תנא שמכניס איסור תחומין בכלל מלאכת המשכן.

תחומין בבהמתו

נחלקו הפוסקים האם אסור להניח לבהמתו לצאת חוץ לתחום בשבת, המג"א (שה, יח) מביא דברי הלבוש שאסור, ולכן התרעם על המנהג שנוהגין למסור שוורים לעכו"ם להוליכן, ולפעמים מוליכין אותן חוץ ל"ב מיל. וכתב שאולי ס"ל כרש"י והרמב"ם דגם י"ב מיל הוי דרבנן. שוב הביא שהד"מ כתוב בשם הגמ"ר דאפילו למ"ד תחומין דאורייתא שרי, כיון דליכא בו כרת וסקילה לא עבר על שביתת בהמתו. וז"ל הגהות מרדכי (פסקי קדושין רמז תקמז) שאלה אם מותר למסור בהמה דקה לרועה כב"ש כיון שיוציאנה חוץ לתחום, תשובה נראה דשרי אפילו בשבת עצמו למוסרה לרועה עובד כוכבים, דנהי שאדם מצווה על שביתת בהמה מלמען ינוח, **היינו שלא יעשה בה מלאכה** לא הוא ולא אחר, אבל דבר שאינה מטעם איסור מלאכה אין מחוייב על בהמתו.

משמע שתלוי בחקירה הנ"ל, שאם הגדר של תחומין הוא מלאכה אז אסור גם לבהמתו, אבל אם הוא איסור אחר, אז מותר לבהמתו.

ויתכן שהשאלה הנ"ל האם בתחומין שייך העשה של תשבות תלוי בגדר האיסור, שאם היא מלתא דמלאכה שפיר נכלל בתשבות, אבל אם היא מלתא דטירחא אולי אין כאן איסור. אמנם לפמש"כ הרשב"א שרק נכלל מה שאסור משום לא תעשה כל מלאכה, אז אפילו נאמר שאיסור תחומין מלתא דמלאכה אינו נכלל בתשבות.

שביתת בהמתו לאשה

מענין לענין המנ"ח (מצוה לב) מסתפק אם מצות שביתת בהמתו נוהג בנשים. עי"ש טעמו שהרי במצות שביתת בהמתו אין כאן אלא עשה של למען ינוח, ואין זה אלא מ"ע שהז"ג ונשים פטורות. ואפילו במצות קידוש לא היו חייבים אם לאו דהקשה של זכור ושמור, דדרשינן את שישנו בשמור ישנו בזכור, אבל לענין שביתת בהמתו אין פסוק.

והנה הגמ' (ע"ז טו, א) אומרת שאסור למכור בהמה גסה לגוי משום נסיוני, דזמנין דזבנה לה ניהליה סמוך לשקיעה החמה דמעלי שבתא, וא"ל תא נסייה ניהליה ושמעה ליה לקליה ואזלא מחמתיה, וניחא ליה דתיזיל והוה ליה מחמר אחר בהמתו בשבת, והמחמר אחר בהמתו בשבת חייב חטאת. והק' בתוספות למה לי טעמא דמחמר תיפוק ליה משום שביתת בהמתו לחוד. ות' המנ"ח דאם נשים פטורות משביתת בהמה ניחא, דנקט איסור ששייך גם בנשים.

איתא במשנה (שבת ה, ד) שפרתו של ר"א יצאה ברצועה בין קרניה שלא ברצון חכמים. ובגמ' (שבת נד, ב) מק' וחדא פרה הויא ליה, והא אמר רב ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב תריסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל שתא ושתא, ומשני לא שלו היתה אלא של **שכינתו** היתה ומתוך שלא מיחה **בה** נקראת על שמו. ומדייק מכאן המנ"ח והגרע"א (ועוד אחרונים) שאשה חייבת בשביתת בהמתה, דאלת"ה הרי מדובר בבהמה של אשה, אז למה לו למחות בה.

וצ"ע למה באמת נשים חייבות בשביתת בהמתן אע"ג דהוי מ"ע שהז"ג.

מ"ע שהז"ג שאינה בגופה

ומסביר המנ"ח על פי דברי הריטב"א (קידושין כט, א) שה"ט שהיה ה"א לחייב אשה במתות מלת בנה אע"ג דהוי ז"ג, משום דהתם הוא במצוה דנפשה, אבל הכא במצוה דבנה הוה אמינא דמחייבא, דלא גרעה מבית דין דמחייבי למימהליה. ומכאן הוכיח המנ"ח שכל היכא שאין המצוה בגופה אין פטור של מ"ע שהז"ג, א"כ שביתת בהמתו נמי אינו מצוה שעל גופה אלא על הבהמה.

אבל יש להעיר על דבריו שבריתב"א הרי כתב דלא גרע מב"ד, א"כ אין דברי הריטב"א אמורים אלא במצות מילה שאם אין האב מל יש חיוב על ב"ד, ואשה לא גרע מב"ד. א"כ אין להביא ראיה מכאן לשביתת בהמתו. עוד יש להעיר דאפשר לבאר דברי הריטב"א שמילה היא מצוה של הבן אלא שהאב נצטווה לקיימו במקומו משום שהוא אינו יכול בעצמו, א"כ פשוט שזה לא שייך אלא במילה ולא בשביתת בהמתו.

אמנם בספר אור זרוע (מילה סי' צו) משמע כדברי המנ"ח, וז"ל דלא אמרינן דמ"ע שהז"ג דנשים פטורות אלא במצות התלויות בגוף האדם, דמהיכי ילפינן מתפילין וההיא מצוה התלויה בגוף האדם הוא, אבל מצוה שאדם מצוה בה על אחרים כגון מילה ההיא ודאי אע"ג דז"ג היא דמחייבא, לכך אצטריך אותו ולא אותה דאפ"ה פטור זה. הרי לן שאינו מיוחד למילה, שמקורו הוא שצריך להיות דומה לתפילין, ודו"ק.

כל שישנו בשמור

הגרע"א מסביר על פי הר"ן (פרק כל כתבי) שאשה חייבת בג' סעודות בשבת, והטעם משום שההיקש אינו רק לענין קידוש היום, אלא שהוא כולל גם שאר מצות עשה של שבת, א"כ ה"ה שכולל גם שביתת בהמתו.

שוא"ת

ובספר פרדס יוסף ראיתי שכתב על פי דברי האבודרהם שאשה פטורה ממ"ע שהז"ג משום שהיא משעובדת לבעלה, א"כ מ"ע שהיא בשב ואל תעשה אין סיבה לפוטרה, לכן חייבת בשביתת בהמתה.

היתר לבהמה לאכל במחובר

כתוב במכילתא דרשב"י (פרק כג) למען ינוח שורך וחמורך - יכול לא יניחנו תולש לא יניחנו עוקר, ת"ל למען ינוח ואין זה ניחא אלא צער. וכ"ה במכילתא דרבי ישמעאל (משפטים - מסכתא דכספא פרשה כ) וז"ל למען ינוח שורך וחמור, הוסיף לו הכתוב ניחא אחד להיות תולש מן הקרקע ואוכל. אתה אומר לכך בא, או לא בא

אלא שיחבשנו בתוך ביתו, אמרת, אין זה ניח אלא צער, תלמוד לומר למען ינוח שורך וחמורך, הוסיף לו הכתוב ניח אחד, להיות תולש מן הקרקע ואוכל.

צער בע"ח בשבת

ועל דרך זה יישב האו"ש קושיא גדולה על הרמב"ם. דהנה כתב הרמב"ם (שבת כה, כו) בהמה שנפלה לבור או לאמת המים אם יכול ליתן לה פרנסה במקומה מפרנסין אותה עד מוצאי שבת, ואם לאו מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה, ואע"פ שמבטל כלי מהיכנו שהרי משליכו לבור לתוך המים מפני צער בעלי חיים לא גזרו.

והק' האור שמח שבגמ' (שבת קכח, ב) מסיק דסבר צער בעלי חיים דאורייתא, ואתי דאורייתא ודחי דרבנן. אבל לכל הנראה דעת הרמב"ם (רוצח פרק יג) גבי בהמת עכו"ם דפטור מפריקה, דע"כ ס"ל דצער בעלי חיים דרבנן, וכן כתב הגר"א (חו"מ ערב, י). אבל זה נגד הגמ'.

ותי' שסובר הרמב"ם דכוונת הגמ' כאן בשבת הוא ענין מושאל, והכונה היא דלענין שבת חזינן דרחמנא קפדה רק על בע"ח שישבותו וינוחו שורך וחמורך וכל בהמתך, משום דאית בהו הרגשת צער מלאכה, ורצתה רחמנא שבשבת קודש להוראת חדוש העולם וההשגחה ינוחו ויתענגו כל בעלי נפש חיה בעלי ההרגשה. וכיון דרואין אנו שהתורה חששה לנפש החיה בשבת באופן שהוא מצטער שינוח בשבת, וכמו שדריש במכילתא (משפטים נזיקין כ') יכול לא יניחנו תולש וכ' ת"ל (שמות כג, יב) למען ינוח, ואין זה נוח אלא צער, לכן לא גזרו חכמים איסורי דידהו כמו מבטל כלי מהיכנו בשבת משום צער בעלי חיים.